

Ny dansk forskning

Fattigdom i opvæksten giver langvarige konsekvenser

Nyt dansk forskningsstudie slår fast, at en opvækst i fattigdom har konsekvenser for, hvordan børn senere klarer sig i voksenlivet. Hvis man har oplevet fattigdom i barndommen, har man bl.a. lavere lønninger og en dårligere tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen. Bare et ekstra år i fattigdom i starten af teenageårene giver et fald i erhvervsindkomsten på over 12 pct. som voksen.

af analysechef **Jonas Schytz Juul**

10. marts 2018

Analysens hovedkonklusioner

- I et nyt dansk forskningsstudie af Rune V. Lesner undersøges de langvarige konsekvenser af en opvækst i fattigdom. Studiet er blevet publiceret i det internationale, anerkendte tidsskrift "Journal of Population Economics".
- Baseret på detaljerede danske registerdata slås det fast i studiet, at en opvækst i fattigdom bl.a. giver lavere lønninger og en dårligere tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen. Bare et ekstra år i fattigdom i starten af teenageårene giver et fald i erhvervsindkomsten på over 12 pct. som voksen.
- Udover det danske studie har international forskning vist, at et indkomstløft til de fattigste familier har en positiv effekt på, hvordan børnene klarer sig i skolen.
- På trods af de langsigtede negative konsekvenser af en opvækst i fattigdom medregnes der ingen negative effekter i økonomiske beregninger af fx kontanthjælpsloftet, selvom det er med til at fordoble børnefattigdommen i Danmark.

Kontakt

Analysechef

Jonas Schytz Juul

Tlf. 33 55 77 22

Mobil 30 29 11 07

jsj@ae.dk

Kommunikationschef

Mikkel Harboe

Tlf. 33 55 77 28

Mobil 28 36 87 50

mh@ae.dk

Ny dansk forskning: Langvarige konsekvenser af opvækst i fattigdom

I et nyt dansk forskningsstudie¹ af Rune V. Lesner slås det fast, at en opvækst i fattigdom sætter markante spor i voksenlivet. I studiet undersøges de langsigtede konsekvenser af en opvækst i fattigdom på baggrund af detaljerede danske registerdata.

I forskningsstudiet udnyttes det bl.a., at der kan være en variation i opvæksten i fattigdom blandt søskende. Ved både at tage højde for dette og en række andre baggrundsfaktorer kan der med stor sikkerhed fastslås en kausal sammenhæng mellem at opleve fattigdom i opvæksten og de konsekvenser, det har for den enkelte som voksen. Der er altså ikke "kun" tale om sammenhænge mellem en opvækst i fattigdom og den forhøjede risiko for sociale problemer som voksen, som kan forklares med andre baggrundsfaktorer. I dette studie påvises der en årsagssammenhæng mellem en opvækst i fattigdom og de langsigtede konsekvenser, det har for den enkelte.

Studiet er blevet publiceret i det internationalt anerkendte tidsskrift "Journal of Population Economics", og hovedkonklusionerne i studiet er:

- Hvis man har oplevet fattigdom i barndommen, har man lavere lønninger og en dårligere tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen.
- Personer med en opvækst i fattigdom får oftere dårligere job som voksne. Både i form af arbejde i brancher med dårligere lønninger og i form af lavere placeringer i job-hierarkiet.
- En opvækst i fattigdom reducerer også længden af den uddannelse, man gennemfører.
- Udover at undersøge effekten på arbejdsmarkedet af en opvækst i fattigdom, så ser studiet også på effekten på sandsynligheden for at blive gift, være samboende og få børn. Resultatet er, at en opvækst i fattigdom reducerer sandsynligheden for at blive gift, være samboende og at have fået børn i 30-årsalderen.
- Særligt fattigdom i 13-15-årsalderen har store konsekvenser som voksen.
- Forklaringen på disse resultater er, at en opvækst i fattigdom har stor betydning for opbygning af færdigheder og netværk for barnet og har betydning for, hvilke beslutninger barnet tager.

Kilde: AE på baggrund af Rune Lesners forskning.

En del af forklaringen på de negative konsekvenser af en opvækst i fattigdom kommer fra uddannelses- og karrierevalg. De børn, der har oplevet fattigdom i opvæksten, træder typisk tidligere ind på arbejdsmarkedet og vælger en kortere uddannelse. Eksempelvis vælger børn, der har en opvækst i fattigdom, oftere gymnasiet fra, og hvis de vælger at gå på gymnasiet, får de lavere karakterer. Samtidig ender

¹"The long-term effect of childhood poverty", Rune V. Lesner, Journal of Population Economics, 2017

personer, der har haft en opvækst i fattigdom, oftere med en uddannelse, som har lavere lønninger og lavere beskæftigelsesgrad. Det tyder altså på, at personer, der har været udsat for fattigdom i barndommen, allerede i slutningen af folkeskolen fravælger en længere uddannelsesvej, hvilket er medvirkende til at give en lavere løn og dårligere arbejdsmarkedstilknytning som voksen.

Effekten er størst, hvis man oplever fattigdom i de senere år af barndommen. Oplever man bare et ekstra år i fattigdom i de sidste år af folkeskolen, så vil det reducere den disponible indkomst med 6,4 pct. i voksenlivet. Måler man på erhvervsindkomst (før skat og overførsler), så reduceres erhvervsindkomsten som voksen med over 12 pct., hvis man oplever bare et ekstra år i fattigdom i denne periode af barndommen.

I studiet vises det også, at en opvækst i fattigdom har en større negativ effekt, hvis forældrene har korte uddannelser, end hvis forældrene har lange uddannelser. En opvækst i fattigdom trækker altså tydeligere spor i voksenlivet, hvis barnets forældre samtidig står uden uddannelse.

I studiet er fattigdom defineret ved, at familien i et givet år har en indkomst på mindre end 50 pct. af medianindkomsten. Studerende er udeladt. Denne definition svarer stort set til den opgørelse af "etårs-fattige", som AE benytter. Boks 2 forklarer fattigdomsgrænsen.

Boks 2. Fattigdomsgrænsen

Hvornår er man under fattigdomsgrænsen?
 1) Indkomst på under 50% af medianindkomsten, pr. person pr. måned.

			
1 person	2 personer	3 personer	4 personer
9.200 kr.	7.000 kr.	5.900 kr.	5.300 kr.

		
2) Ikke studerende	3) Ingen formue på over 100.000 kr.	4) Opgøres over et 3-årigt sigte

Fattigdomsgrænsen blev vedtaget i 2013 på baggrund af ekspertudvalgets anbefalinger og efter inspiration fra bl.a. OECD og EU. Personer under fattigdomsgrænsen er her betegnet som "økonomisk fattige".

Personer, som falder under fattigdomsgrænsen i et enkelt år, betegner vi som "etårs-fattige". Forskellen på de to begreber er altså, at økonomisk fattigdom opgøres over et 3-årigt sigte, mens etårs-fattige optælles for året.

Fattigdomsgrænsen er formelt blevet afskaffet af Venstre-regeringen, men selv om man har afskaffet måleinstrumentet og dermed ikke længere er forpligtet til at opgøre fattigdom, eksisterer problemet stadigvæk. I AE fortsætter vi med at sætte tal på antallet af fattige i Danmark.

Medianindkomsten
 Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtigt 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten og nøjagtigt 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer. For at være under fattigdomsgrænsen skal man have under halvdelen af medianindkomsten.

Fattigdomsgrænsen i kroner og ører
 Hvornår en familie konkret vil ryge ned under fattigdomsgrænsen, afhænger af familietyper. For en enlig person er fattigdomsgrænsen på 110.100 kr. efter skat om året eller 9.200 kr. om måneden. Det er opgjort efter skat og skal dække alle udgifter til fx bolig, mad, forsikringer, tøj, medicin, transport, reparationer, fritid osv.

Som robusthedstjek undersøger Lesner (2017), om resultatet ændrer sig, hvis man benytter andre fattigdomsgrænser end 50 pct. af medianen. Det viser sig, at resultaterne er relativt stabile, uanset hvilken fattigdomsgrænse der benyttes. Dog er effekterne lavere, hvis man flytter grænsen helt op til 60 eller 70 pct. af medianen. Her skal man være opmærksom på, at det er en væsentlig større gruppe, der har indkomster under hhv. 60 og 70 pct. af medianen, end gruppen der har en indkomst under 50 pct. af medianen.

Selvom der generelt findes en række signifikante negative langsigtseffekter af en opvækst i fattigdom, er der en række forhold i studiet, der gør, at effekterne sandsynligvis er lavt sat og kan være endnu mere negative:

For det første ses der på den marginale effekt af et ekstra år i fattigdom. Flere sammenhængende år i fattigdom kan således have en endnu større negativ effekt for det enkelte barn, end det fremgår af studiet.

For det andet er setuppet i studiet at udnytte variationen i en opvækst i fattigdom inden for familien. Eksempelvis er kontrolgruppen for en storebror, der oplever fattigdom i slutningen af barndommen, hans lillebror, som oplever fattigdom på et tidligere tidspunkt i barndommen. Eller en lillebror, der ikke er født på det tidspunkt, hvor familien er fattige. Lillebror oplever derfor ikke selv fattigdom i opvæksten. Tilsvarende kan kontrolgruppen for en lillebror, der oplever fattigdom i opvæksten, være en storebror, der er flyttet hjemmefra, når familien oplever fattigdom, og derfor ikke selv har haft en opvækst i fattigdom. Dette setup har den fordel, at man med stor sikkerhed kan sige, at den effekt, man finder, af en opvækst i fattigdom er kausal. Ulempen er dog, at man sandsynligvis undervurderer størrelsen af effekten, da der eksempelvis kan være afsmittende effekter. Tilsvarende kan effekten for familier, der er fattige i hele barnets opvækst, blive undervurderet, da man ikke har nogen variation i de familier.

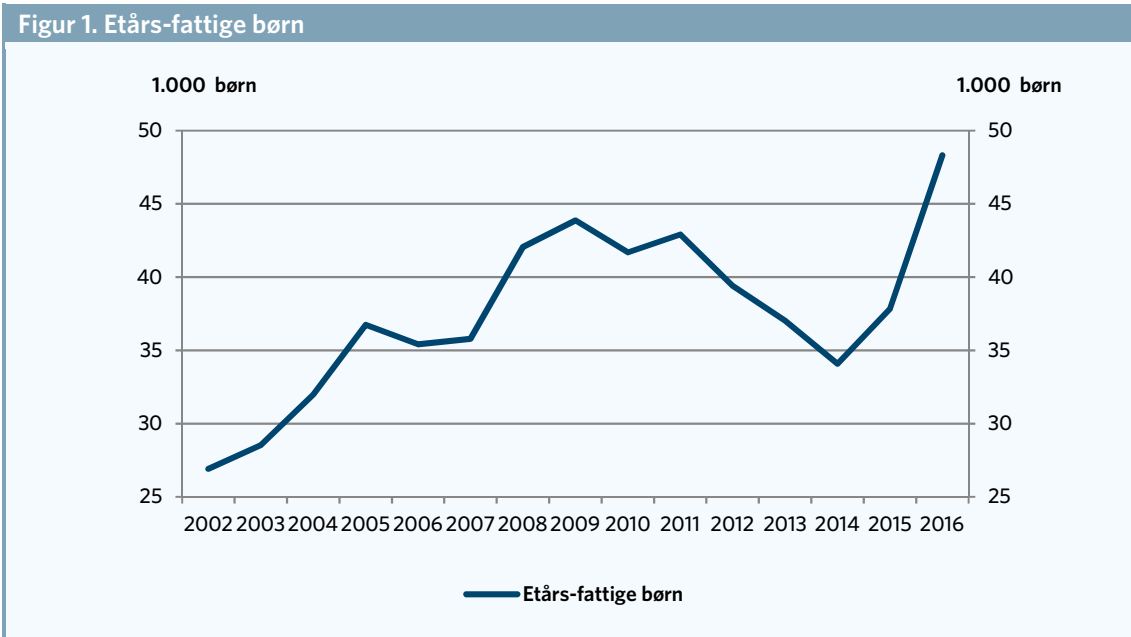
Begge forhold trækker i retning af, at størrelsen af de negative effekter bliver undervurderet

Kontanthjælpsloftet har øget barnefattigdommen markant

Studiet konkluderer, at en opvækst i fattigdom har konsekvenser for, hvordan børn senere klarer sig i voksenlivet. Bare et ekstra år i fattigdom har store konsekvenser i voksenlivet.

Netop derfor er det bekymrende, at antallet af børn, der bor i en familie, hvis indkomst ligger under fattigdomsgrænsen, er steget voldsomt. I 2016 var der 48.300 etårs-fattige børn. Det er en stigning på 10.500 børn på bare et år.

Den store stigning i antallet af børn, som er under fattigdomsgrænsen, skyldes bl.a. kontanthjælpsloftet. De nyeste tal for fattigdom er fra 2016, hvor kontanthjælpsloftet var indført i 3 måneder. Men selvom det "kun" har været indført i 3 måneder af året, har det alligevel bidraget til den kraftige stigning i antallet af børn under fattigdomsgrænsen. Udviklingen i etårs-fattige børn er vist i figur 1.

Anm: Se definition af fattigdomsgrænse i boks 2.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ud af de 48.300 etårs-fattige børn bor de 10.100 børn i familier, der er ramt af kontanthjælpsloftet i 2016. Kontanthjælpsloftet ramte imidlertid mindre voldsomt i 2016, end det vil gøre i 2017 og fremover, da loftet kun var gældende i de sidste 3 måneder af 2016.

Indkomstløft til lavindkomstfamilier påvirker børnenes resultater i skolen positivt

Udover det nye danske studie af konsekvenserne af en opvækst i fattigdom er der flere internationale studier, der har undersøgt konsekvenserne af en opvækst i fattigdom. I dette afsnit vil to af disse studier blive fremhævet. Begge studier viser, at et indkomstløft for lavindkomstfamilier giver børnene bedre livschancer.

I et norsk studie (Løken mfl., 2012) undersøges det, hvordan en stigning i familiens indkomst i 1970'erne påvirker børnenes præstationer i skolen. I det studie kommer man frem til, at en pludselig stigning i indkomsten for familier med lav indkomst giver en stor positiv effekt på børnenes præstationer i skolen. Børn fra de lavindkomstfamilier, som fik et indkomstløft, endte således med at gennemføre længere uddannelser, og for drengene kunne man se et løft i IQ'en målt til sessionen. I det norske studie finder de altså en klar sammenhæng mellem et pludseligt indkomstløft for familier i bunden af indkomstskalaen, og hvordan børnene i disse familier klarer sig.

I et amerikansk studie (Dahl mfl. 2012) finder man samme tendens som i det norske studie: Et indkomstløft til familier med lav indkomst giver en fremgang i børnenes testresultater i skolen. Denne effekt er størst for de børn, der kommer fra mere udsatte familier. Mens det norske studie udnyttede, at olieboomet gav et pludseligt indkomstløft, så benytter det amerikanske studie et ændret skattefradrag for lavindkomstfamilier i undersøgelsen. Begge studier benytter altså et "indkomststød" til lavindkomstfamilier, så man med stor sikkerhed kan slå fast, at der er tale om en kausal effekt: En indkomstfremgang for lavindkomstfamilier giver en positiv effekt for børnenes resultater i skolen.

I SFI's rapport "Børn i lavindkomstfamilier" er der en længere gennemgang af internationale studier af konsekvenser af opvækst i lavindkomst, og hvilken betydning en indkomstfremgang for disse familier har. I SFI's rapport konkluderes det også, at har et barn oplevet mindst et år i fattigdom i opvæksten, så er der en betydelig større sandsynlighed for sociale udfordringer senere i livet, end der er hos børn, der har været helt ude af fattigdom hele deres opvækst. Har man oplevet fattigdom i opvæksten, er der således større sandsynlighed for at komme på førtidspension, opleve ledighed og at stå uden uddannelse end for børn, der aldrig har oplevet fattigdom i opvæksten. Modsat de andre studier beskrevet her, kan SFI-studiet dog ikke direkte påvise, at sammenhængen er kausal. Men blot at der er en klar sammenhæng: En opvækst i fattigdom øger risikoen for at få sociale problemer som voksen i forhold til børn, der aldrig har oplevet fattigdom.

Ingen negative effekter af fattigdom i regnemodellerne

På trods af, at mere og mere tyder på, at en opvækst i fattigdom har store negative langsigtede konsekvenser for børnene, er der ingen negative effekter i eksempelvis Finansministeriets regnemodeller af en opvækst i fattigdom.

Et eksempel på dette er indførelsen af kontanthjælpsloftet. I beregningen af de provenumæssige konsekvenser bliver der medregnet den positive effekt, man forventer på arbejdsudbuddet. Det på trods af, at denne effekt er meget usikker og kun forventes at være under 500 personer.

Samtidig har Skatteministeriet beregnet, at kontanthjælpsloftet sammen med integrationsydelsen næsten vil fordoble børnefattigdommen. Dette har imidlertid ingen negative effekter i regnemodellerne, selvom mere og mere tyder på, at der er langsigtede negative konsekvenser for de børn, der vokser op i fattigdom. Konsekvenser for den enkelte, som også er en udgift for samfundet, bliver altså sat til nul kr. i Finansministeriets provenuberegninger af eksempelvis kontanthjælpsloftet.

Referencer

Dahl GB, Lochner L (2012) The impact of family income on child achievement: evidence from the earned income tax credit. *American Economic Review*, 2012

Lesner, Rune V. (2017), "The long-term effect of childhood poverty", *Journal of Population Economics*, 2017

Siervertsen, Hans Henrik mfl. (2015): "Børn i lavindkomstfamilier", SFI, 2015
https://pure.sfi.dk/ws/files/253594/1522_Boern_i_lavindkomstfamilier.pdf

Løken, K.V., M. Mogstad & M. Wiswall (2012): "What Linear Estimators Miss: The Effects of Family Income on Child Outcomes" *American Economic Journal: Applied Economics*, 2012